

מבט על, גיליון 264, 13 ביוני 2011

מפלגת הצדק והפיתוח והבחירות בתורכיה – הצלחה לצד מגבלות

גליה לינדנשטראוס

ההצלחה של ארדואן ומפלגתו לזכות במספר רב יותר של קולות מאשר בבחירות הקודמות, וכן סקר דעת הקהל האחרון של מכון Pew המעיד על כך שהציבור התורכי אופטימי ביחס לעתידה של תורכיה מצביעים על כך שלמעשה היו הבחירות הנוכחיות הצבעת אמון בראש ממשלת תורכיה, רג'פ טייפ ארדואן. התורכים סומכים עליו שיוכל להמשיך לקדם את כלכלתה של תורכיה, לפתח את התשתיות בה, ואף למגינת חלק אבל לשמחת רבים- לאפשר יותר מקום לדת בחיי היומיום ובפוליטיקה התורכית. גם רבים מאלו שהצביעו עבור מפלגות האופוזיציה בסתר ליבם מרוצים מכך שהוא ימשיך להיות ראש הממשלה ושהיציבות השלטונית בתורכיה תישמר. ההצבעה בעד מפלגות אופוזיציה הייתה עבור רבים לא ניסיון להפיל את ארדואן, כי אם לרסן את כוחו.

תוצאות הבחירות בתורכיה מלמדות על כך שיותר מבעבר התמקדה ההצבעה בתמיכה במפלגות הגדולות, מה שהביא לתוצאות שמחן כל מפלגות אלו לכאורה יכולות להיות מרוצות. אחוז המצביעים למפלגה השלטת, מפלגת הצדק והפיתוח גדל במעט (מכמעט 47% בבחירות 2007 לכמעט 50% בבחירות 2011), אחוז המצביעים למפלגת האופוזיציה המרכזית, מפלגת העם הרפובליקאית גדל אף הוא (מכמעט 21% ל-26%), ואחוז המצביעים למפלגת האופוזיציה השנייה בגודלה, המפלגה הלאומית אמנם הצטמצם במעט (מכ-14% ל-13%), אך היא הצליחה לעבור את אחוז החסימה הגבוה בתורכיה (10%).

אם מסתכלים על התוצאות יותר לעומק, מתבררת עם זאת האכזבה המסוימת של מפלגת הצדק והפיתוח מהישגיה בבחירות, כיוון שעל אף העלייה באחוזי הצבעה עבורה, חל צמצום במספר המושבים בפרלמנט שלהן זכתה מפלגה זו (מ-331 מושבים מתוך 550 בבחירות 2007 ל-326 מושבים בבחירות הנוכחיות), זאת בגלל אופי שיטת הבחירות בתורכיה. מפלגת העם הרפובליקאית זכתה ב-135 מושבים, המפלגה הלאומית ב-53 מושבים ומועמדים עצמאיים (כמעט כולם נציגי הכורדים) זכו ב-36 מושבים. פירוש הדבר שמפלגת הצדק והפיתוח תצטרך לשתף פעולה לפחות עם אחת ממפלגות האופוזיציה אם ברצונה להביא לחוקה חדשה, כפי שהבטיחה במסע הבחירות. בהיעדר תמיכה של שני שלישי, אין הפרלמנט יכול לאשר בעצמו חוקה חדשה ואילו על מנת להביא הצעה כזו למשאל עם דרושים לפחות 330 קולות. קיימת אמנם הסכמה נרחבת גם בקרב האופוזיציה שתורכיה אכן זקוקה לחוקה חדשה, ואף נראה שנכון יותר לעם התורכי שחוקה כזאת תעבור על בסיס הסכמה פרלמנטאית רחבה ודרך משאל עם. אך האופוזיציה מתנגדת לאחת הרפורמות המרכזיות שמציע ארדואן בחוקה החדש - שינוי המשטר בתורכיה למשטר נשיאותי. ארדואן מעוניין מאוד לקדם שינוי כזה כיוון שעניינים תקנוניים מכתובים שזוהי כנראה הקדנציה האחרונה בה יוכל לכהן כראש ממשלה. אם מפלגת הצדק והפיתוח תצליח לעבור את המשוכה של הפרלמנט, הרי שסיכוייה להעביר חוקה חדשה במשאל עם טובים – כך למשל משאל העם הקודם על רפורמות בחוקה בספטמבר 2010 עבר ברוב של 58%, כלומר יותר מאחוז המצביעים הנוכחי למפלגת הצדק והפיתוח.

הבחירות בתורכיה התמקדו בעיקר בענייני פנים, אך נראה שהעת הנוכחית תציב בפני הממשלה החדשה אתגרים בתחום החוץ. המהפכות בעולם הערבי עומדות בניגוד גמור, לפחות בטווח הקצר, לחזון התורכי של קידום יציבות במזרח התיכון לשם שגשוג כלכלי. המהפכות והשפעותיהן האזוריות יביאו בהכרח לתקופה של ארגון מחדש, שמטיבה היא תקופה רגישה שבה קיים סיכוי רב יותר לאלומות, שעלולה גם להיות מלווה בהאטה כלכלית. "האביב הערבי" שכבר הביא לערעור מעמדם של כמה משטרים במזרח התיכון, ובפרט הערעור על משטרו של בשאר אל-אסד בסוריה מעמידים את תורכיה במצב לא נוח. התורכים חוששים מאוד ממצב של חוסר

יציבות מתמשך בסוריה ומבעיית פליטים גדולה, בעיה שאת תחילתה ניתן היה לראות בימים האחרונים. אמנם לתורכים יש תוכניות מגירה להקמת אזור חיץ בתוך סוריה או בגבול בין תורכיה וסוריה שבו ירוכזו הפליטים, אך הדבר צפוי ליצור מעמסה ביטחונית וכלכלית עבור תורכיה. זו אינה בעיה שתורכיה לא תוכל להתמודד עימה או שתוביל בהכרח לחוסר יציבות גם בתוך תורכיה, אך היא תשפיע על האזורים שכבר עתה הם האזורים הנכשלים של תורכיה – האזורים הדרום-מזרחיים של המדינה.

יציאת המשט השני לעזה וכן הפרסום הקרוב של תוצאות הועדה שמינה מזכ"ל האו"ם לחקר אירועי המשט הקודם יכולים גם הם להתפתח למשבר נוסף עם ישראל. יש להניח שתורכיה אינה מעוניינת במשבר כזה לאור חוסר היציבות האזורית הקיימת כבר כך, ולאור נקודת השפל שבה כבר נמצאים יחסי תורכיה-ישראל. מרבית התורכים אמנם תומכים בעמדת הממשלה לפיה על ישראל להתנצל על אירועי המשט ולשלם פיצויים, אך במערכת הבחירות נשמעה ביקורת מצד מפלגת העם הרפובליקאית על התנהלות הממשלה בנושא המשט. לאור תוצאות הבחירות לא נראה גם שאירוע המשט הביא לארדואן הרבה בוחרים חדשים. פרי למאמצים האמריקאים ללחוץ על תורכיה להביא לעצירת יציאתו של המשט השני ניתן היה לראות באמירתו של שר החוץ התורכי, אחמד דוואטולו, מה-7 ביוני שצריך לחכות ולראות כיצד ישפיע פתיחת מעבר רפיח על המצב בעזה לפני שמוציאים לדרך משט נוסף. באופן כללי ניתן לומר ש"האביב הערבי" הביא להתקרבות מסוימת בין תורכיה וארה"ב ולכך ששתי המדינות מקיימות התייעצויות תכופות ברמה אף יומיומית לגבי ההתפתחויות באזור.

לסיכום, תוצאות הבחירות בתורכיה מסמלות יותר המשכיות מאשר שינוי בפרמטרים הבסיסיים של המערכת השלטונית התורכית, ומהווים אמנם ניצחון נוסף למפלגה השלטת, אבל לא את הניצחון המוחץ לו קיוותה. מה שישפיע יותר על המדיניות התורכית בעתיד הנראה לעין, לפחות בנושאי חוץ, יהיה "האביב הערבי" שכבר עתה גורם לתורכיה לנקוט במדיניות זהירה מבעבר וביותר תיאום עם ארה"ב.